

# Arszenyij Tarkovszkij

Verseivel fia, Andrej Tükör című filmjében találkoztam először – gyenge, félig vagy egészen nyers fordításokban, így semmi hatást nem tettek rám. Az orosz irodalom kiváló szegedi kutatója, *Szóke Katalin* (ideje az ő nevét is leírnom, olyan sok mellőzött orosz költőre hívta fel a figyelmemet) adta kezembe *Arszenyij Tarkovszkij* 1982-es válogatott kötetét: beleolvastam, és rögtön megcsapott a nagy költészet sztyeppei szél-lélegzete: „*Ha együtt voltunk, minden egyes óra / Ünnepe volt, istenültünk összeforrva ...*”, és „*Midőn fenyők alatt, mint kényszerűzte rab / Vonszolta összetört tagjaimat a lélek...*” – el is határoztam, hogy kötetnyi verset fordítok tőle, amint lehet, amint találok rá kiadót, mert akkor – 1983-ban – még reménytelen vállalkozásnak tetszett egy, a hatalom által el nem ismert orosz költőtől kötetnyi verset kiadatni Magyarországon. Néhány év múlva beköszöntött a „glasznoszty”, amely a Szovjetuniót nem tudta megváltani, de a fiókok titkos rekeszeiben bujkáló kéziratoknak megváltást hozott, és előtérbe állított jó néhány, bár nem tiltott, de háttérbe szorított jelentős alkotót. Közéjük tartozott az 1907-ben született Arszenyij Tarkovszkij is, fiatal költőként Marina Cvetajeva utolsó moszkvai hónapjainak tanúja, akit később Anna Ahmatova legjelentősebb kortársai közé sorolt, s aki *első kötetével 55 éves korában, 1962-ben jelentkezhett – abban az időben, amikor filmrendező fia első sikereit aratta.* (Az én fordításkötetem 1988-ban jelent meg az Európa Kiadónál.) Személyesen sohasem találkoztam a költővel – 1989 júniusában, amikor végre rászántam magam egy moszkvai útra, megérkezésem után tudtam meg, hogy már egy hete halott. Fiát, az emigrációba kényszerített Andrejt így is túlélte – egy tévéinterjúban láttam, amint elsírja magát a magyar riporternő Andrejre vonatkozó kérdésére. Miért nem kellett a szovjet hivatalosságnak ez a szelíd lelkű, politikától tartózkodó költő, aki közép-ázsiai költők tucatjait ültette át oroszra, s aki ráadásul még háborús hős is volt – fél lábát a Moszkva alatti harcokban vesztette el –, ki tudja ma megmagyarázni? Talán Cvetajevát idéző-sírató versei miatt? Vagy mert nem állt be a dicsőítők karába? Mások – Paszternák, Ahmatova sem, igaz ők túl nagy tekintéllyel rendelkeztek ahhoz, hogy – egy-egy dühödt kampányt kivéve – teljesen elhallgattassák őket. De talán éppen miattuk büntették a később jöttet, a még névtelen „tanítványt” – s amikor szóhoz juthatott, Jevtusenkovéék hangoskodó nemzedéke háttérbe szorította az ő férfiasan zengő, de halk hangját. „*A vér szava súgja nekem – házitücsök vagyok én*” – írja önmagáról, s művei valóban az intim

szféráról vallanak, a lélek belső tájain kalandoznak, rokonainak az erdő fáit, a halálra űzött vadakat, az éjszaka életre kelő, lázadozó tárgyakat tartja, verseiben a holtak lelkei bolyonganak, a halhatatlanságot az emberi emlékezet jelenti számára.

Élete utolsó hónapjaiban ő, az örök mellőzött, az orosz költészet pátriárkája lett, s hirtelen elismertetését, megkésett hírnevét nem fia rehabilitálásának köszönhette, mint ahogy sokan gondolták, hanem annak a csöndes, könnytelen, férfias keserűségnek, amelyet lírájával megteremtett. Andrej Tarkovszkij egyik leghíresebb filmje, amelyben az apa alakja nem, de versei többször is felbukkannak, a *Tükör* címet viseli. *Tükör volt Arszenyij Tarkovszkij költészete is* – kicsit homályos, enyhén görbülő tükör, amelyben a távoli dolgok jobban látszottak, mint a közeli, de hűséges tükre volt az emberségét a szovjet korszakban is megőrző orosz értelmiségi lelkiületnek, amely az új Oroszország legnagyobb reménysége.

[Délmagyarország, 1992. január 18.](#)

---

Baka István [AZ IDŐ TÉRKÉPJELEI](#) c. kötetéből

\*A kötetben az újságcikkhez válogatott versek nem szerepelnek. Azokat Baka István a Délmagyarországban megjelent, illetve a rádióban felolvasott írásaihoz válogatta, s itt pótlólag közreadjuk őket:

[Arszenyij Tarkovszkij versei](#)

[← Előző oldal](#)

[Következő oldal →](#)